

Примерно годишно тематично разпределение на учебното съдържание по литература за 6. клас

I. Световете на човека

1. Човекът, жизнената реалност и изкуството

1.1. „Чудновати, но хубави...” („Косачи”)

„Чудноватите, но хубави” измислици – приказките, песните, „поправят” „пустата (откъм смисъл) истина”, съвпадаща с разказа за социалната несрета, помагайки на човека „да разбере, че е човек”: изкуството/въображението – за разлика от истината – е не-обходимо условие за живеенето на човека като човек

Фантастично повествование (приказката, разказвана от Благолажа) – реалистично повествование (онова, което Благолажа определя като „истина”, и повествованието в „Косачи”)

1.2. Сюжет и герои в разказа „Косачи” (Косвена и речева характеристика на литературен герой)

Разказ; „образцовата” повествователна интрига: първоначално равновесие – щета, липса (нарушаване на равновесието) – постигане на ново равновесие (задължително различно от първото)

„Случката става, героят се променя, проблемът се разрешава” (И. Панова за Елин-Пелиновия разказ)

Сюжет – герои; персонажната система и мястото на Благолажа и на Лазо в нея

Отношението автор – герои (един от псевдонимите на Елин Пелин е Чичо Благолаж; чертите на фолклорния разказвач в образа на Благолажа)

Характеристика на литературен герой

Преживявания на героите – сюжетно-ролеви функции на героите

1.3. „Рисуването с думи” на природата в „Косачи” (Пейзаж)

Специфика на пейзажа в Елин-Пелиновия разказ

Отношенията повествовател (автор) – пейзаж („Авторът се е „скрил” в пейзажа” – И. Панова), пейзаж – персонаж в Елин-Пелиновия разказ; функции на пейзажа в „Косачи”

Отношението пейзаж – образ на царската дъщеря в приказката на Благолажа

1.4. Образът на „бедните деца” в стихотворението „Братчетата на Гаврош” от Хр. Смирненски (Лирическо стихотворение)

Емоционалнооценъчното отношение на говорещия в текста („автора”) към „бедните деца” – структуроорганизиращ и смислоизграждащ принцип в „Братчетата на Гаврош”; портретна характеристика на литературен герой

Ограбените мечти на детството

Символни значения на „детето” в стихотворението: първичната/„природната” невинност/непоқвареност (невинна жертва на „разблудния град”) и нейната обреченост в социалното пространство на града

1.5. Градът в „Братчетата на Гаврош” – пространство на социалната несправедливост (Лирическо обръщение)

Персонификацията на града – „чудовище”

Контрастът (между празника, блясъка, красотата на „теменужената вечер” и бедността, социалната маргинализация/„невидимост”, „оглеждащ” социалния конфликт) – основен лирикокомпозиционен принцип в стихотворението

1.6. „Моят град” (Подготовка за литературно писане на лирическо стихотворение по ритмическия модел на „Братчетата на Гаврош”)

1.7. Светът, побран в стая („Художник”)

Образът на изобразителното изкуство, изграден в „Художник”:

- „бедната стая” като алегория на човешкия „оголен” (сведен до биологичното, до жизненонеобходимото и практически ползното) живот
- голотата/празнотата, необитаемостта, „мъртвината” на света без изкуството
- значението на „затварянето” (композиционното завършване) на образа на света в рамка („закачи света и го затвори...”): условие за конструиране на смисъл

Междутекстови връзки с „Косачи” („пустата истина” – „празните стени”/„мъртвите пустини”) в тълкуването на отношението живот – изкуство

1.8. Богатството и бедността според „Художник” на В. Ханчев и „Братчетата на Гаврош” на Хр. Смирненски (Метафора)

Социални и естетически значения на бедността и богатството

Функциите на метафорите, метонимите, персонификациите/олицетворенията в „Художник” и „Братчетата на Гаврош”

Конструиране на междутекстови връзки

1.9. Ролята на твореца на изкуството според „Художник” (Подготовка за писане на отговор на въпрос, свързан с интерпретираната от В.-Ханчевото стихотворение проблематика)

2. Човекът и другите

2.1. Сюжет и композиция в разказа „Серафим”

Сюжетни (завръзка, кулминация, развързка...) и извънсюжетни (пейзаж, предметна обстановка...) композиционни елементи и техните функции за смисъла на разказа

Съпоставка с композицията на „Косачи”: „Серафим” отказва да разкаже кулминационния епизод (може би защото за постъпка от такъв мащаб няма разказ, не може да се разказва)

Йовков – „художник на видимия свят” (И. Панова): „Доколкото можеше да се види отвън, вътре в кафенете беше дълбоко и хладно.”; в Йовковия разказ „видимото е израз на невидимото, временното – на вечното, крайното – на безкрайното и необятното...” (Ив. Мешеков)

2.2. Щедростта на „бедния” (Художествен детайл)

Символни значения на името Серафим: име на небесни същества, което означава „горящия” и се свързва със символката на огъня – пречистване, разпръскване на тъмата и т. н. (по „Речник на символите” на Ж. Шевалие и А. Геербранд); серафимите са шестокрили ангели, възпяващи любовта към Бог

„Другосветовостта” (Е. Мутафов) на Йовковия герой:

- *„Един непознат човек, нито селянин, нито гражданин... се явяваше по тия места...”*
- *погледът, усмивката, „обезплътеността”, разностиловостта/сложността на изказа на Серафим*
- *„Моля ти се като на Господ...”, обръща се Паулина към Еню, а я чува Серафим, „Който дава щедро на всички и без укор...” (св. ап. Яков)...*

2.3. „Богат – беден” (Подготовка за сбит преразказ на „Серафим”)

2.4. „Да се свържеш с другите...” (Из „Малкият принц”, ХХІ част)

Единообразие и различие: единствено различие поражда значение

Значението на обредите и цената на щастието

Да се свържеш с другите vs. да търгуваш с другите

„Празната красота” на неопитомените рози, „празните стени” от „Художник” и „пустата истина” на Благолажа (междутекстови връзки)

2.5. „Езикът е извор на недоразумения” (Дискусия)

2.6. „Най-същественото е невидимо за очите” (Подготовка за подбoren преразказ на ХХI част от „Малкият принц”)

2.7. Баснята на Лафонтен „Гълъбът и мравката”

Жанрови характеристики на баснатя

Връзка между културната епоха, в която е създадена баснята (Класицизъм), и популярността на жанра

Съпоставка между авторизираната приказка „Котаракът в чизми, или Котаракът наставник” и баснята „Гълъбът и мравката”: общност на епохата – жанрови различия

2.8. Идеите и техните образи в „Гълъбът и мравката” (Алегория)

Алегорията като фигура на езика:

- всички термини в алегорията са употребени с преносно значение
- придава образ на безобразното (идеята)
- дидактическа фигура („фигура на властта”) – след като изпълни функциите си, може да се елиминира
- в съпоставка със символа – смислово прозрачна и ограничена

II. Образи на българския човек в националния свят

1. „Славянобългарска история... в полза на българския народ” (П. Хилендарски)

Връзката между Паисиевата История и историческата епоха на създаването ѝ (начало на Българското възраждане)

Връзката между българската национална идентичност и българския език

Специфични значения на понятията род, народ, език, история, памет в Предисловието на „История славянобългарска”

2. Образи на „своето” и „чуждото” в Паисиевата История

Учебни програми по литература... Приложение – VI клас

Ценностни опозиции, зададени от Паусиевата История и валидни за възрожденската епоха: свое/българско–чуждо, славно минало–печално настояще, (българска) „простота и незлобивост” – „коварна (гръцка/европейска) култура”

Реторически стратегии на оценностяване и защита на своето/българското

Образите на автора и на читателя в Предисловието на „История славянобългарска”

3. „Ти, българино, не се мами, знай своя род и език и се учи на своя език!” (Подготовка за устно изказване или дискусия на тема „Участта на националните ценности в условията на глобализация”)

4. Ценностният свят на възрожденския българин в „Къде си, вярна ти любов народна?” на Д. Чинтулов

Основни ценности на Българското възраждане – родина, вяра, свобода, борба, „служене майце си”, саможертва

Функции на образа на родното във възрожденската поезия:

- *идентификация на родината във времето и пространството*
- *изграждане на страстно емоционално напрежение около образа на Отечеството*
- *утвърждаване на саможертвата в името на свободата на Отечеството като свръхценностен жест*

Ролята на „гласа голям” за конструирането на образа на родното

5. Реториката на Възраждането в „Къде си, вярна ти любов народна?”

Комункативна структура на Чинтуловия текст: специфични характеристики на лирическия адресант, на лирическия адресат и на комуникативното пространство

Фигурите на езика и техните функции в „Къде си, вярна ти любов народна?”

6–7. Родината в свободата и в робството в „Стани, стани, юнак балкански”

Опозицията свобода–робство – ключова опозиция във възрожденската култура

Традиционни езиковообразни форми, чрез които се осмисля българското през Възраждането, в „Стани, стани, юнак балкански”: хералдически образи – герб, знаме, персонафикацията „юнак балкански”, светлината/славата

Фигури (метафори, алегории) на робството/тирана: сънят, змията, тъмнината („тъмен облак”)...

Мъченическият образ на поробеня народ и свободата/славата като свръхценност

Учебни програми по литература... Приложение – VI клас

Аксиологизация на славната ни история като гарант за достойно бъдеще („да бъдем пак каквито бяхме...”)

8. „Хубава си, моя горо”: емоционалното преживяване на родната природа

Природният образ на българското

Типичните белези на възрожденския песенен тип поезия в Каравеловото стихотворение (интимно преживяване на родното в относителната му необвързаност с целите на Възраждането)

9. Човешкото и природното в „Хубава си, моя горо”

Възрожденската поетика в Каравеловото стихотворение и интерпретираната в него надвременна (индивидуално значима) проблематика (цикличната обнова на природата – крайността на човешкото съществуване)

Уместна съпоставка с народната песен „Черней, горо, черней, сестро”

10. Ценности и конфликти в незавършената поема „Хайдути. Баща и син” на Хр. Ботев (Реторичен въпрос)

Отношенията между патриархалните и възрожденските ценности в Ботевата поема:

- *конфликтът между патримониалния и матримониалния ред на унаследяване (образите на бащата и сина, от една страна, и обарзите на майката и вуйчото, от друга, в „Хайдути”)*
- *конфликтът между свободолюбивия национален дух и робството в неговите национални и социални измерения*
- *ценностни отношения и обмен между опозициите високо–ниско („Стара планина”–„чуждо село”), свое–чуждо*

11. „Песни юнашки, хайдушки” и национално пространство в „Хайдути”

Функции на песента:

- *учредява националното пространство като (възрожденско)митологично*
- *осъществява връзка между тукашното и отвъдното*
- *набавя отвъдбитови (отвъдситуативни, отвъдпрактически, отвъджизненонеобходими) измерения на човешкото съществуване*

Образът на Родината – типичен възрожденски образ: пространствено свит, обозрим, очертан чрез географски граници (емблематични топоними)

12. Гласът срещу писмото в Ботевата поема

Ботевата поема – снемача основни характеристики на българската възрожденска поезия:

- *вокативност*
- *фикционализиран образ на звучащия човешки глас*
- *експлициран адресат*

В епоха на трансформация на основните комуникативни медиуми Ботевата поема утвърждава „живия“/звучащия глас („викването на песента“) срещу „мъртвата буква“ на писмото (майката иска Чавдар „на книга да се изучи... майце си писма да пише...“)

13. „Ти рай си, да...“ („Отечество любезно“). Реторично възклицание

Образът на българското/родното като природен и като „природен“/митологичен (съвпадащ с божественния „рай прекрасен“ – свършен, изпълнен без остатък: „Що нямаш ти? Що липсва под синий ти покров...“) – типичен възрожденски образ на Родината

Езикът, инсцениран като поглед („Как твоите картини менят се омайно!/ При всеки поглед нови, по-нови красоти...“): нагледът съответства на „естествеността“/самоочевидността/саморазбираемостта на (ценността на) Отечеството

14. Приключенията на погледа и проблематизираният образ на Отечеството в „Отечество любезно“. Градация

В разгръщането на лирическия сюжет инсценираният поглед става все по-„далекоглед“ (вижда все по-детайлно родината) и накрая „ослепява“ („Но ний не видим нищо...“): Вазовото стихотворение сдвоява слепотата на поетикообразно равнище с детайлния/аналитичния поглед, но на реторическо равнище – с незнанието („Не те познават даже децата ти сами... и ний живейме в тебе кат същи чужденци“) и така проблематизира образа на българското

Динамика на опозицията свое/българско–чуждо в стихотворението

15. „Къде си ти, къде, родино моя...“ (П. Яворов). Подготовка за съчинение разсъждение по житейски проблем

16. „Радини вълнения“ – из „Под игото. Из живота на българите в предвечерието на Освобождението“ (Роман)

Отношения между просвещенския и възрожденския проект на българина в епохата на Възраждането в „Радини вълнения“

Изпитът на ученичките и изпитанията на публиката/обществото

Учебни програми по литература... Приложение – VI клас

17. Герои и конфликти в „Радини вълнения”. Портретна характеристика и характеристика чрез постъпки и действия на литературен герой

Етически и идеологически основи на конфликта Стефчов (антагониста/„злодея”) и Огнянов (протагониста/„рицаря”)

Техники на легитимация на „чужденеца” в обществото на Бяла черква